

УДК 373.3:[502/504:159.922]

Ольга Грошовенко

Olga Hroshovenko

Лариса Присяжнюк

Larisa Prisyazhnyuk

м.Вінниця, Україна

Вінницький держаний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЕКОЛОГІЧНОЇ
КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
В КОНТЕКСТІ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ**

**PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR FORMATION OF
ECOLOGICAL CULTURE OF YOUNG SCHOOLCHILDREN IN
CONDITIONS OF EDUCATIONAL INNOVATIONS**

Анотація. У статті порушується проблема формування основ екологічної культури дітей молодшого шкільного віку в умовах реформування системи освіти. Особлива увага наголошується на необхідності упровадження у систему екологічної освіти і виховання ефективних технологій формування основ екологічної культури дітей молодшого шкільного віку, які б реалізовували цілеспрямовану програму формування у підростаючого покоління системи знань про навколишнє середовище та їх трансформацію у переконання про цінність природи та стійкі потреби її охорони, збереження та відтворення. Серед головних умов запровадження інноваційних технологій формування екологічної культури дітей молодшого шкільного віку визначено такі: організація навчально-виховного процесу на засадах інтегративно-діяльнісного,

краєзнавчого, екологічного підходу; забезпечення змістової, системно-логічної послідовності та наступності використання інноваційних підходів формування основ екологічної культури молодших школярів; формування на доступному рівні цілісної природничо-наукової картини світу, що охоплює систему знань, яка відображає закони і закономірності природи та місце в ній людини. Особлива увага акцентується на необхідності забезпечення єдності інтелектуального та емоційного сприйняття природи з практичною природоохоронною діяльністю, засвоєння традицій українського народу у відносинах людини з природою.

Ключові слова: екологічна культура, молодші школярі, освіта і виховання, інноваційні технології, педагогічні умови.

Екологічна криза актуалізує необхідність екологічної освіти і виховання підростаючого покоління. Особливе місце в системі неперервної екологічної освіти належить початковій школі. Саме цей період у житті дітей сприятливий для усвідомлення себе невід'ємною частинкою природи, своєї ролі та значущості в збереженні її цілісності.

Науковий фонд є свідченням особливої актуальності та значущості означеної проблеми. Так, теоретико-методологічні основи розв'язання проблеми взаємодії людини і навколишнього середовища, філософсько-культурологічні аспекти соціальної природи особистості, формування її свідомості в контексті активного буття присвячено дослідження В. Вернадського, С. Глазичева, М. Кисельова, В. Кременя, В. Крисаченка, В. Лося, М. Мойсєєва, Г. Філіпчука та ін..

Значний внесок у розробку теоретичних засад функціонування педагогічних систем, дидактичних аспектів освіти, зокрема екологічної, здійснено у працях А. Алексюка, Ю. Бабанського, А. Захлебного, І. Зверєва, Н. Кузьміної, О. Савченко, А. Степанюк, І. Суравегіної, С. Шмалей та ін..

Психолого-педагогічні основи формування основ екологічної культури досліджено у працях К. Абульханової-Славської, І. Беха, Ю. Гіппенрейтер,

О. Леонтьєва, А. Петровського, С. Рубінштейна та ін. У працях Б. Ананьєва, Л. Божович, Л. Виготського, В. Давидова, І. Зимньої, Г. Костюка, О. Маркової, А. Петровського, Н. Тализіної, Д. Ельконіна визначається, що молодший шкільний вік сприятливий для формування основ екологічної культури, екологічно доцільної поведінки, оскільки у цьому віці відбуваються значні зміни у психічній сфері дитини. Серед основних умов, які забезпечують формування самоконтролю поведінки, за висновком психологів, є формування навичок моральної поведінки і мотиваційної сторони самоконтролю [1; 3; 7].

Дослідження стану проблеми у практиці роботи школи свідчить, що у молодших школярів є необхідні передумови формування основ екологічної культури, екологічно доцільної поведінки. Однак з'ясовано, що учні у виборі дій і вчинків у природі керуються, переважно, емоційними імпульсами, прагматичними інтересами, мотивами наслідування і самоствердження, а не раціональними цілями, пізнавальними та естетичними потребами, гуманістичними і природоохоронними мотивами. Більшість молодших школярів намагається дотримуватися правил поведінки у природі лише за умови контролю з боку дорослих. Переважна більшість учителів використовує вербальні методи впливу, і лише супроводжують розповідь, бесіду, читання художньої літератури показом ілюстративного матеріалу екологічного спрямування. Педагоги значно менше використовують практичні методи роботи у природі, лабораторні дослідження, екскурсії в природу [2, с.97].

Сьогодні педагог потребує готових інструментів, які б забезпечували б системний вплив на особистість молодшого школяра з метою подолання надмірного прагматизму стосовно навколишнього середовища, виховання високого рівня екологічної культури. Початкова школа сьогодні, як ніколи, потребує ефективних виховних технологій, спрямованих на гармонізацію стосунків у системі “природа-людина”, результатом якої має стати високий рівень екологічної вихованості.

Мета статті – обґрунтування педагогічних умов формування основ екологічної культури молодших школярів в умовах використання інноваційних технологій.

Людство вступило в нову епоху, яка характеризується дестабілізацією навколишнього середовища, викликану споживацьким ставленням самої людини до природи, низьким рівнем екологічної культури населення. Одним із шляхів вирішення вкрай складної ситуації є запровадження новітніх технологій. Система екологічної освіти і виховання має озброїтись якомога ефективнішими технологіями формування основ екологічної культури дітей молодшого шкільного віку. Екологічне виховання та освіта дітей молодшого шкільного віку передбачає реалізацію програми формування у підростаючого покоління системи знань про навколишнє середовище, які мають трансформуватися у переконання про цінність природи, та стійкі потреби її охорони, збереження, відтворення та активної взаємодії з нею на умовах екологічної доцільності. Дослідженню проблем екологічного виховання присвячені роботи С. Глазачева, С. Дерябо, А. Запорожця, А. Захлебного, І. Зверєва, Б. Юганзена, І. Суравегіної, Л. Печко, Г. Пустовіта, Г. Тарасенко та ін. У дослідженнях вчених доведено необхідність виховання екологічної культури з раннього дитинства на основі природничо-наукових знань, умінь і навичок. Педагоги схильні вважати, що виходом із вкрай складної екологічної ситуації є система екологічної освіти і виховання в основі якої - новітні освітньо-виховні технології формування екологічної культури підростаючого покоління.

Особистісно-орієнтована освіта передбачає створення умов задля розвитку гармонійної, моральної, соціально активної, професійно компетентної особистості. Домінуючою тенденцією в інноваційному русі є широке прагнення педагогів відшукати ті механізми, які дозволять забезпечити, з однієї сторони - розвиток особистості, а з іншої – реалізацію освітньо-виховних завдань [5, с.58]. Інноваційні технології можуть відіграти у цьому процесі вирішальну роль.

Розвиток системи освіти вимагає від педагогічної науки і практики запровадження нових методів навчання і виховання. В умовах екологічних негараздів, глобальних проблем особливої актуальності набуває педагогіка, характерною ознакою якої є інноваційність [4]. Однак, упровадження будь-яких освітніх інноваційних процесів передбачає розв'язання цілої низки проблем, які пов'язані із освоєнням освітніх технологій, впровадженням їх в практику роботи та підготовкою школярів до навчання в умовах застосування тих чи інших освітніх інновацій. Використання інноваційних технологій у процесі формування основ екологічної культури молодших школярів дозволяє забезпечити активну діяльність дитини, формувати її мотиваційно-ціннісну сферу, вміння проявити творчі здібності, самостійність. Самостійне вирішення екологічних проблем за умов застосування освітньо-виховних технологій базується на умінні молодшого школяра конструювати свої знання, що, в свою чергу, детермінує розвиток пізнавальних навичок учнів, вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного мислення за допомогою практико-орієнтованих дій.

Застосування інноваційних технологій у процесі формування основ екологічної культури молодших школярів забезпечує насиченість педагогічного процесу, взаємодію, стимулювання для розвитку творчих сил, потенційних можливостей і здібностей учнів. У процесі спільної творчої діяльності учні набувають навичок вирішення екологічних проблем, розв'язання складних завдань шляхом колективного обговорення, пошуку, дослідно-еспериментальної та практичної діяльності.

Використання інноваційних технологій має бути системним та підпорядковуватись певним принципам. До них належать: міждисциплінарний підхід у формуванні екологічної культури молодших школярів; системність, систематичність і безперервність вивчення навчального екологічного матеріалу; єдність інтелектуального та емоційно-вольового начал діяльності учнів із вивчення і покращення навколишнього середовища; взаємозв'язок глобального, національного і краєзнавчого розкриття екологічних проблем у

навчальному процесі [4]. Екологічна освіта пропонує взаємне узгодження змісту і методів розкриття законів, принципів і способів оптимальної взаємодії суспільства з природою на всіх рівнях екологічних знань, що формуються під час вивчення різних навчальних предметів. Процес формування екологічної культури розглядається як важливий напрям у роботі навчальних закладів. При цьому одним із шляхів підвищення його ефективності є використання різних форм та методів роботи, що стимулюють самостійну діяльність дітей [2].

Реалізація інноваційного підходу у екологічній освіті передбачає урахування певних педагогічних умов. На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження, результатів проведеного констатувального етапу експерименту ми виокремили педагогічні умови, які, на нашу думку, є необхідними і достатніми для ефективної реалізації інноваційного підходу до формування основ екологічної культури молодших школярів. Серед них: організація навчально-виховного процесу на засадах інтегративно-діяльнісного, краєзнавчого, екологічного підходу; забезпечення змістової, системно-логічної послідовності та наступності використання інноваційних підходів формування основ екологічної культури молодших школярів; формування на доступному рівні цілісної природничо-наукової картини світу, що охоплює систему знань, яка відображає закони і закономірності природи та місце в ній людини; широке використання системи практико-орієнтованих завдань екологічного спрямування засобами інноваційних технологій; урахування вікових, індивідуальних, психолого-фізіологічних особливостей дітей молодшого шкільного віку у контексті використання інноваційних технологій формування основ екологічної культури; зорієнтованість системи навчання та виховання на учня як активного учасника навчально-виховного процесу (вчителю належить роль консультанта-фасилітатора); використання адекватного новому змісту і методам навчально-методичного забезпечення; виховання соціально активної особистості, яка усвідомлює свою належність до різних елементів природного середовища, здатна мислити, бережливо ставиться до природи, людей і самого себе;

розвиток розумових здібностей учнів, їх емоційно-вольової сфери, пізнавальної активності та самостійності, здатності до творчості, самовираження і спілкування; забезпечення єдності інтелектуального та емоційного сприйняття природи з практичною природоохоронною діяльністю; засвоєння традицій українського народу у відносинах людини з природою. Обґрунтуємо деякі із означених умов.

Організація навчально-виховного процесу на засадах інтегративно-діяльнісного, краєзнавчого, екологічного підходу.

Сучасна наукова думка одним із наукових підходів виділяє інтегративно-діяльнісний суть якого полягає у системній організації процесу навчання і виховання. Інтегративно-діяльнісний підхід об'єднує системний, аксіологічний, компетентнісний, діяльнісний і інтегративний підходи, цілісний комплекс яких дозволяє найбільш повно відобразити всю складність і багатоаспектність проблеми, що розглядається. У філософії під інтеграцією розуміється сторона процесу розвитку, пов'язана з об'єднанням в ціле раніше різнорідних частин і елементів. На сучасному етапі розвитку науки одним із актуальних є принцип інтеграції, який дозволяє знаходити оптимальний синтез двох домінуючих тенденцій – диференціації та інтеграції. Інтегрування в контексті досліджуваної проблематики характеризується цілісністю змісту навчального еколого-доцільного матеріалу, який доцільно використовувати на уроках природознавства у початковій школі. Такий матеріал має бути тісно пов'язаний із темою уроку, бути логічним її продовженням і набувати особливого значення. Відтак, вивчаючи ту чи іншу тему уроку, “Тварини-частина живої природи”, “Рослини”, “Повітря”, “Грунт. Склад ґрунту”, молодші школярі мають засвоїти основні екологічні уявлення та поняття щодо охорони, збереження, раціонального використання, відтворення багатств природного довкілля.

Поняття інтеграції нерозривно пов'язане з поняттям системності, оскільки будь-яка цілісність побудована на системі зв'язків, що пояснює нерозривний зв'язок системного та інтегрованого підходів. Це обумовлено

також тим, що дані підходи оперують категоріями, що знаходяться в органічній єдності – “інтеграція”, “цілісність”, “система”.

Діяльнісний підхід. Саме в процесі діяльності відбувається становлення особистості, розвиток її здібностей. Включення молодшого школяра у систему різних взаємопов’язаних видів діяльності забезпечує формування екологічної культури, грамотності, екологічного стилю мислення і поведінки. Так, С.Рубінштейн вважав будь-яку дію “клітинкою”, “осередком” в якій можна розкрити зачатки всіх елементів і сторін психіки в їх єдності. На думку великого вченого основою розвитку особистості є діяльність [7]. Психологами (Б.Ананьєв, Г.Суходольський,) послідовно розкрито основні постулати психологічної теорії діяльності в основі якої лежить уявлення про діяльність, в якій людина (або колектив людей) виступає активним, системоутворюючим елементом.

Так, у процесі пізнання молодші школярі намагаються вирішити певне завдання (провести дослід, виконати практичну роботу, скласти план спостереження тощо). В якості навчальних завдань використовуються різні прийоми, дії, що полегшують аналіз, узагальнення і запам’ятовування матеріалу. Реалізація інтегративно-діяльнісного підходу полягає у тому, що у процесі навчання спочатку актуалізується і формується образно-понятійна концептуальна модель діяльності, в якій всі компоненти отримали чуттєво-наочне вираження. Прогрес у пізнанні навколишньої дійсності визначається продуктивністю наукового пізнання, що забезпечує краєзнавчий та екологічний підходи. Урахування вище означеної педагогічної умови виключає формалізм у знаннях дітей, адже усе те, що сприйнято у цікавій формі, викликає інтерес і мотивує до конкретних дій. Активна участь молодших школярів у практичній діяльності забезпечується наявністю об’єкту пізнання.

У нашому дослідженні однією із головних умов формування екологічної культури молодших школярів виділено урахування інтегративно-діяльнісного підходу, який дозволяє реалізувати сукупність інноваційних підходів, методів, принципів, форм, прийомів.

Забезпечення змістової, системно-логічної послідовності та наступності використання інноваційних підходів формування основ екологічної культури молодших школярів. Проведений теоретичний аналіз дозволив окреслити цілу низку підходів до екологічної освіти і виховання молодших школярів з огляду на сучасні тенденції розвитку системи освіти. Всі вони є надзвичайно доцільними, акцентують увагу на досягненні високого рівня екологічної культури підростаючого покоління, органічно вплітаються в канву навчально-виховного процесу школи I ступеня. Застосування існуючих підходів дає можливість учителям продемонструвати рівень професійної компетентності, вийти на принципово новий рівень у побудові взаємодії з учнями і головне – пов'язати процес навчання із формуванням високого рівня екологічної культури і вихованості молодших школярів. Окрім того, використання інноваційних підходів у екологічній освіті дозволить забезпечити зростання особистості молодшого школяра, ефективно управляти навчально-виховним процесом з користю для учнів. Отже, застосування інноваційних підходів у екологічній освіті вимагає їх логічної послідовності та систематичності. Науковими дослідженнями (О. Кондратюк, В. Зайчук, С. Карандаш, О. Пометун) доведено той факт, що педагогу, який впроваджує означені підходи в навчально-виховний процес, потрібно чітко визначити цілі власної інноваційної педагогічної діяльності в площині формування екологічної культури молодших школярів, підвищення рівня їх екологічної компетентності і застосовувати означені підходи для взаємопідсилення, употужнення педагогічних впливів.

Формування на доступному рівні цілісної природничо-наукової картини світу, що охоплює систему знань, яка відображає закони і закономірності природи та місце в ній людини. Національна школа, з урахуванням специфіки культурно-освітніх традицій займає особливе місце в формуванні цілісної картини світу особистості учня, головними якими повинні стати усвідомлення себе як представника певного етносу, готовність взаємодіяти з іншими особистостями і культурами.

Картина світу як інтеграційна категорія є предметом вивчення різних областей наук: філософії, історії, культурології, філології, психології, етнології та

ін. Дослідники розуміють картину світу як результат осмислення дійсності і набуття людиною гармонії зі світом, що проявляється в чуттєво-емоційній оцінці навколишнього світу. Питання, пов'язані з формуванням цілісної картини світу, в останні роки активно обговорюються в науковій літературі, і їх аналіз дозволяє виділити ряд якісно різних ступенів розвитку поняття “картина світу”: міфологічна, релігійна, філософська, наукова (Ю. Борсяков, Б. Комісарів, С. Смирнов, А. Суворова та ін.).

Такі вчені, як В. Зінченко, А. Лосєв, М. Моїсєєв, М. Хайдеггер та ін., розглядають цілісну картину світу як синтез міфологічної, релігійної, філософської та наукової картин світу. Тенденції вивчення картин світу з позиції цілісності простежуються в працях таких вчених, як Н. Бібік, С. Гончаренко, Г. Тарасенко та ін.. Психологічний напрям у вивченні картини світу знайшов своє відображення в концепції образу світу психологічної школи А. Леонтьєва, в інтегральних психологічних характеристиках людини (Дж. Брунер, Л. Виготський, Ж. Піаже, М. Подд'яков, С. Рубінштейн та ін.).

Формування цілісної картини світу - це новий напрямок педагогічної науки, яким протиставляється традиційний підхід в ознайомленні дітей з природою. Теоретичні основи екологічного виховання молодших школярів представлені у наукових працях Т. Байбари, О. Біди, В. Вербицького, О. Грошовенко, Г. Пустовіта, О. Пруцакової та інших вчених. Створені як окремі освітні програми з екологічного виховання (“Природолюб” О.Крюкової, “Довкілля” В.Ільченко, “Росток” Т.Пушкарьової та ін..).

Під екологічним вихованням при формуванні цілісної картини світу мають на увазі процес формування у дітей усвідомленого правильного ставлення до об'єктів природи, з якими вони безпосередньо контактують. Таке ставлення виникає у взаємодії інтелектуальних, емоційних і дієво-практичних компонентів. Їх поєднання становить моральну позицію дитини, яка виявляється в різних формах поведінки. Під екологічною освітою розуміють процес присвоєння особистості екологічної культури суспільства, результатом якої є певний рівень культури особистості або її освіченість.

Однією із інноваційних технологій формування основ екологічної культури особистості є гра, у якій органічно поєднуються два важливі чинники: з одного боку, молодші школярі активно включаються в практичну діяльність, з іншого - отримують моральне і естетичне задоволення від цієї діяльності, поглиблюють пізнання навколишнього середовища. Все це сприяє вихованню особистості в цілому. Таким чином, гра - один із ефективних засобів екологічної освіти і виховання.

Урахування рівня підготовки дітей молодшого шкільного віку, їх психолого-фізіологічних особливостей у контексті використання інноваційних технологій формування основ екологічної культури. Одним із постулатів використання інноваційних підходів є гуманістичний, яким передбачено сприяння максимальному розвитку особистості, забезпечення її права на індивідуальний творчий внесок, особистісну ініціативу, свободу саморозвитку. А відтак, використання інновацій, насаперед, має ураховувати, на думку дослідників, вимоги особистості, її запити, мотиви, установки. Інноваційний підхід у екологічній освіті має передбачати особистісну зорієнтованість процесу, спрямовану на те, щоб кожний учень став повноцінним, самодостатнім, творчим суб'єктом діяльності, пізнання, спілкування, вільною і самодіяльною особистістю. З огляду на це, вважаємо, що основне завдання вчителя – керманича цього процесу, – створити таке освітньо-розвивальне середовище, яке б сприяло творчому розвитку молодшого школяра, забезпечувало б його самовираження у дитячому колективі.

Використання інноваційних підходів у екологічній освіті дозволить створити максимально сприятливі умови для навчання і виховання учнів, виявлення і розвитку їх здібностей та задатків. Так, згадаймо слова Л. Виготського: “Педагогіка повинна орієнтуватися не на вчорашній, а на завтрашній день дитячого розвитку... тільки тоді вона зможе визвати до життя ті процеси розвитку, які зараз лежать у зоні найближчого розвитку” [1]. Тобто, під впливом навчання та виховання, конкретних умов навчально-виховного процесу формуються здібності, яких у дитини ще не було. Відтак, запровадження

інноваційного підходу дозволяє організувати творчу діяльність учнів в межах кожного навчального предмету, інтегруючи їх в цілісну систему, використати спеціальні методи дослідження природи (спостереження, досліди, моделювання, проектування) тощо. Інноваційний підхід передбачає активну участь дітей у навчально-виховному процесі. Позиція учня – активний учасник навчально-виховного процесу. Учитель – помічник, радник, старший товариш. Адже занадто активний вплив дорослого здебільшого гальмує власну активність дитини, що негативно позначається на її розвитку. З набуттям дітьми досвіду активної еколого-доцільної діяльності учитель може опосередковано керувати їхньою діяльністю, створюючи для цього сприятливі умови. Завдання учителя полягає в тому, щоб створити максимально комфортні умови для розвитку особистості, спонукати дитину до нових відкриттів, ініціювати бажання пізнавати, проектувати, експериментувати, спостерігати, робити самостійні висновки.

Широке використання системи практико-орієнтованих завдань екологічного спрямування засобами інноваційних технологій. Одним із головних підходів у екологічній освіті є діяльнісний. Мета природничо-екологічної освіти полягає у формуванні компетентностей. З позицій діяльнісного підходу ефективність формування екологічної культури молодших школярів обумовлюється активним її включенням у різні види еколого-доцільної діяльності. Тому важливим аспектом є стимулювання дітей до творчого вирішення практико-орієнтованих завдань екологічного спрямування.

У процесі аналізу психолого-педагогічної літератури нами з'ясовано, що повноцінне формування основ екологічної культури молодших школярів, досягнення високого рівня їх екологічної компетентності може забезпечити така організація навчання, яка передбачає залучення дитини до активного пошуку, експериментування, дослідництва, використання отриманих знань у безпосередній практичній діяльності в природі. При цьому практико-зорієнтована екологічно-доцільна діяльність має включати наявність ціннісних орієнтирів, соціальної спрямованості особистості на засвоєння знань, умінь, навичок, потреби в знаннях, інтерес, самостійність, відповідальність, творчий

підхід до розв'язання завдань, володіння на рівні вікових можливостей засобами творчої діяльності, прагнення знайти “свій” підхід до нового завдання, вияв ініціативи, бажання ділитися своїми знаннями і досвідом з іншими дітьми, допомагати їм в організації власної творчої діяльності. Цьому якнайліпше сприяють педагогічні технології, які базуються на творчій активності самих учнів.

Таким чином, традиційна організація процесу екологічної освіти і виховання підростаючого покоління потребує змін. Ігнорування сучасними інноваційними технологіями призводить до формування споглядацького ставлення дітей до проблем навколишнього середовища. Використання сучасних інноваційних технологій в поєднанні із традиційними методами та засобами екологічної освіти і виховання підростаючого покоління дозволяє значно підвищити вмотивованість учнів до навчання, надати знанням особистісного значення, активізувати навчально-пізнавальну діяльність і самостійність учнів, а також забезпечити успішне формування еколого-природничої компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Выготский Л.С. Проблема обучения и умственного развития в школьном возрасте / Л.С. Выготский . – М.: Просвещение, 1960.
2. Грошовенко О.П. Світоглядно-екологічний підхід до змісту природничої освіти в школі I ступеня / О.П.Грошовенко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2017. – Вип 2.(88). – С.96-100.
3. Дерябо С. Д., Ясвин В. А. Экологическая педагогика и психология / С. Д. Дерябо, В. А. Ясвин. - Ростов на Дону : Феникс, 1996. – 480 с.
4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
5. Друзь З.В., Білоконна Н.І., Мірошник З.М. Формування творчої особистості учня в позаурочний час : Монографічний посібник у 3-х кн. –

- Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: психологія творчості та виховні технології. – Кривий Ріг: КДПУ, 2009. – 471 с.
6. Пустовіт Г. П. Теоретико-методичні основи екологічної освіти і виховання учнів 1-9 класів у позашкільних навчальних закладах / Г.П.Пустовіт // Монографія.- К.- Луганськ: Альма-матер, 2004.- 540с.
7. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – М. : Педагогика, 1976. – 416 с.

Annotation. The article raises the problem of forming the foundations of ecological culture of primary school children in the conditions of reforming the education system. Particular attention is paid to the need to introduce effective technologies in the system of environmental education and upbringing, forming the foundations of the ecological culture of primary school children, able to implement a purposeful program of forming a system of knowledge of the environment and their transformation into the values of nature and the sustainable needs for its protection and preservation. The main conditions for the introduction of innovative technologies for the formation of ecological culture of children of primary school age are defined: the organization of the educational process on the basis of integrative, activity, local history, ecological approach; ensuring a meaningful, systematic and logical sequence and continuity of innovative approaches to the formation of the foundations of the ecological culture of junior schoolchildren; formation of an integrated natural science picture of the world at an affordable level; wide use of the system of practical-oriented tasks of the ecological direction using innovative technologies; taking into account the age, individual, psychological and physiological characteristics of children of primary school age in the context of using innovative technologies to form the basis of ecological culture; the orientation of the education and upbringing system on the student as an active participant in the educational process (the teacher plays the role of an intermediary) the use of educational and methodological support adequate to the new content and methods; education of a socially active person, awareness of his belonging to various elements of the natural environment, able to

think, take care of nature, about people and about oneself; development of students' mental abilities, their emotional-volitional sphere, cognitive activity, independence, creativity, self-expression and communication; ensuring the unity of the intellectual and emotional perception of nature with practical environmental protection activities; the assimilation of the traditions of the Ukrainian people in human relations with nature.

Key words: ecological culture, junior schoolchildren, education and upbringing, innovative technologies, pedagogical conditions.